

<p>Logotyp</p> 	<p>Nazwa instytucji</p> <p style="text-align: center;">Muzeum Ustrońskie</p>	
<p>Tytuł jednostki / publikacji / fotografii Socjolog o wsi, „Polityka”, 17.IV.1982 r., nr 11(1302), Rok XXV, s. 9.</p>		
<p>Ilość stron oryginału 1</p>	<p>Ilość skanów 1</p>	<p>Liczba plików publikacji 5</p>
<p>Autor Jan Szczepański</p>	<p>Wydawnictwo / zakład fotograficzny Robotnicza Spółdzielnia</p>	<p>Skan okładki</p>
<p>Miejsce wydania Warszawa</p>	<p>Rok wydania / Data powstania 1982</p>	
<p>Sygnatura ---</p>	<p>Rodzaj zasobu (np. zdjęcie, czasopismo itp.) artykuł</p>	
<p>Wymiary (wys x szer) 33 x 11,4 cm</p>	<p>Stan zachowania ---</p>	<p>Charakterystyka skanowanego obiektu Recenzja Jana Szczepańskiego, książki autorstwa Zdzisława Grzelaka pt. „Inteligencja w społeczności wiejskiej”, która zdaniem profesora wyróżnia się kompleksowym ujęciem zjawisk i procesów zachodzących na wsi w perspektywie ponad 20 lat.</p>
<p>Hasła przedmiotowe (okres historyczny, postacie, miejsce) XX wiek, Polska Rzeczpospolita Ludowa, Jan Szczepański, Zdzisław Grzelak,</p>		
<p>Hasła tematyczne (np. miasto, przemysł, kuźnia, letnicy itp.) socjologia, socjalizm, Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, polityka, socjologia, społeczeństwo, problemy gospodarcze, gospodarka, rolnictwo, prasa polska, Tygodnik „Polityka”,</p>		
<p>Prawa autorskie ---</p>		

SOCJOLOG O WSI

W drugiej połowie lat pięćdziesiątych Zdzisław Grzelak przeprowadził gruntowne badania w dwóch wsiach opisując szczegółowo inteligencję tam pracującą, drogi ze wsi do zawodów inteligentnych, odkrył i opisał tworzącą się nową kategorię społeczną chłopów — urzędników i pokazał nie tylko postawy, ale przede wszystkim mechanizmy kierujące działaniami tej inteligencji wiejskiej. Były to badania terenowe, oparte na bezpośredniej obserwacji i dokumentach, a więc bez ankiet i wywiadów kwestionariuszowych. Opracowane wyniki ukazały się tylko w skrypcie powielonym w 1961 r. W drugiej połowie lat siedemdziesiątych autor wrócił do tych wsi i przeprowadził tymi samymi metodami badania ponowne, interesując się identycznymi zagadnieniami. Omawiana książka jest więc przedrukiem

wyników pierwszych badań i przedstawieniem tego co autor stwierdził dwadzieścia lat później.

Chciałbym najpierw podkreślić kilka jej cech charakterystycznych. Jest to oczywiście naukowe opracowanie socjologiczne, jednakże różniące się od przeciętnych opracowań monografii wiejskich skupieniem uwagi na jednym zagadnieniu, a z drugiej strony postawą autora, który do opisów dodaje refleksje o osobistych reakcjach. Daje to książce charakter dokumentu „osobistego” i powoduje iż unika się wrażenia, że badacz jest tylko „maszyną rejestrującą” pokazując jak w procesie badań ingerują postawy i wartości obserwatora. Autor jednakże, przedstawiając swoje reakcje, nie rezygnuje z żadnych rygorów metody i obiektywizmu badacza. Dalej trzeba podkreślić, że druga część książki ma inny charakter, gdyż zmieniła się zupełnie sytuacja społeczna i gospodarcza wsi. Przede wszystkim zaginęła „model patronacko-prometejskiego inteligenta wchodzącego w lud” obowiązujący wówczas gdy wierzone, „że jednostka szlachetna, światła, zdolna jest na własną rękę, indywidualnym wysił-

kiem i protestem moralnym naprawić niesprawiedliwy społecznie stan rzeczy” (s. 141). Nosi-ciele kultury i oświaty stali się fachowymi sługami oświeconych chłopów. Autor wyróżnia cztery procesy — jak pisze — „cztery zasadnicze imperatywy wyznaczały kolektywne zachowania wsi: wzmaganie produktywności rolnictwa, transfer siły roboczej do miasta, procesy socjalizacji pracy w gospodarstwie wiejskim i objęcie ubezpieczeniami społecznymi zatrudnionych na roli” (s. 145).

Pierwsze badania autor zakończył w okresie popaździernikowym, kiedy odrzucono forsowanie kolektywizacji. Podjąwszy znowu badania po dwudziestu latach, rzeczywistość wiejską ujmuje w następujących kategoriach: jakie nasuwały się i jakie powstawały problemy w polityce rolnej po zakończeniu tego okresu na tle urazów kolektywizacyjnych i zwolnionego rytmu reform; jak dokonywała się w rolnictwie badanych wsi rewolucja naukowo-techniczna i co ona przynosiła poszczególnym gospodarstwom i rodzinom gospodarującym; jakie były drogi rozwoju spółdzielczości wiejskiej; jakie zbiorowe dążenia nurtowa-

ły badane wsie; jakie wytwarzały się wzory konsumpcji i jakie występowały zjawiska odchyień społecznych, przestępczości, spekulacji i nadużyć w nowych grupach inteligentnych.

Autorem tych analizach wykorzystuje materiały z obserwacji i dokumentacji badanych wsi, ale najpierw ustala ogólne tendencje występujące w polityce rządu i partii, wykorzystuje obszerną literaturę na temat polityki rolnej, rolnictwa, sytuacji społeczno-politycznej wsi, a przede wszystkim obficie powołuje się na bogatą już przecież literaturę pamiętnikarską. Z opisu wylania się syntetyczny obraz procesów przekształcania się instytucji, spółdzielczości, kółek rolniczych, funkcjonowania władzy, rozrostu biurokracji, tworzenia się klik, opanowywania instytucji i źródeł dochodu przez „kompleksy rodzinno-urzędowe”, itd. Widać tu wyraźnie, jak powstawały sytuacje niszczące produkcję rolną i jak narastała nieuchronna konieczność coraz większego importu żywności. Ten obraz prawie samobójczej polityki niszczącej produkcję rolną jest przejmujący. Autor pokazuje wyraźnie jak we wsiach narastał materiał

wybuchowy, który doprowadził do rewolty z 1980 roku.

Myślę, że książka jest interesująca dla licznych kategorii czytelników. Oczywiście dla pracowników nauki zajmujących się badaniem rozwoju wsi i rolnictwa, przekształceń warstwy chłopskiej i przekształceń inteligencji. Lecz jest ona także bardzo ważna dla tych wszystkich, którzy tworzą i realizują politykę rolną, politykę społeczną wobec wsi i warstwy chłopskiej, a więc dla pracowników aparatu partyjnego, pracowników administracji rolnictwa, aparatu urzędniczego spółdzielczości, administracji kółek rolniczych, służb rolnych itp. Będzie także interesująca dla dziennikarzy zajmujących się sprawami wsi, pracowników i działaczy ZSL. Jest ona także napisana dla polityków szczebla centralnego. Szkoda tylko, że mają oni tak mało czasu na czytanie i myślenie.

Z bogatej literatury poświęconej chłopom, wsi i rolnictwu książka Grzelaka wyróżnia się przede wszystkim kompleksowym ujęciem zjawisk i procesów zachodzących na wsi. Pokazuje on wyraźnie, że polityka rolna powinna być także polityką spo-

łeczną, że musi się liczyć z realiami historyczno-kulturowymi, że musi apelować nie tylko do interesów ekonomicznych przeciętnego obywatela, ale także zdawać sobie sprawę z psychologii i tradycji, poprzez które chłopci widzą swoje interesy. Jest rzeczą zaskakującą jak szybko i w jak szerokim zakresie w aparacie urzędniczym instytucji wiejskich, pochodzącym przecież z warstw ludowych i wykształconych w szkołach socjalistycznych, odrodziły się pańskie postawy wobec chłama i ciemnego kmiotka. Z pogardy do chłopca chleba nie będzie. Nie jest to jedyny wniosek z tej wielowarstwowej książki, w której sportykają się wiedza socjologiczna, ekonomiczna, dobry warsztat badawczy i doświadczenie chłopskiego syna. Jest w niej wiele innych wątków wartych przestudiowania.

JAN SZCZEPAŃSKI

Zdzisław Grzelak: *Inteligencja w społeczności wiejskiej*, LSW 1981, s. 367, nakład 3330 egz., 57 zł.

POLITYKA 9

NR 9 (1302)

17.IV.1982 R.

17. IV. 1982